

Dr. Vladimir ZODIAN

Dr. Șerban ZODIAN

**RĂZBOIUL RECE,
ALTFEL**
O istorie critică

EDITURA VICOVIA
BACĂU, 2018

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ZODIAN, VLADIMIR

Războiul rece, altfel : o istorie critică / dr. Vladimir

Zodian, dr. Șerban Zodian. - Bacău : Vicovia, 2018

Conține bibliografie

ISBN 978-606-994-014-3

I. Zodian, Șerban

94

CUPRINS

INTRODUCERE	7
1. ÎNCEPUTUL RĂZBOIULUI RECE	
1.1. Lumea în epoca Războiului Rece	31
1.2. Decolonizarea	50
1.3. Globalizarea și regionalizarea	54
2. CRIZELE ANILOR '50	61
2.1. Conflictul din Coreea	66
2.2. Războiul din Indochina	79
2.3. Teoria Dominoului	85
2.4. Acordurile de la Geneva	90
2.5. Negocierile de la Geneva dintre marile puteri 18-23 iulie 1955	94
2.6. Criza Suezului și revoluția din Ungaria	96
3. DE LA CRIZA CUBANEZĂ LA RĂZBOIUL DIN VIETNAM (1959-1974)	
3.1. Relațiile dintre SUA și Europa de Vest. Imperiul SUA	117
3.2. Un președinte al „speranței” J.F. Kennedy (1961-1963)	121
3.3. Criza Berlinului	125

3.4. Criza rachetelor din Cuba 1962	128
3.5. Decolonizarea și relațiile dintre SUA și Occident	135
3.6. Apropierea franco-germană și consecințele sale internaționale	146
3.7. Războiul din Vietnam și diplomația secretă	156
3.8. Perioada Nixon-Kissinger	162
3.8. Politica specială față de Iran și Doctrina Nixon	169
4. DE LA HELSINKI LA MALTA (1975-1989)	
4.1. Conferința de la Helsinki și invazia sovietică în Afganistan	176
4.2. „Arma” petrolieră și Războiul Rece	179
4.3. Riposta SUA. Ronald Reagan	193
4.4. Europa de Vest și Est	213
4.5. Revolta popoarelor	229
5. CURSA ÎNARMĂRILOR	238
6. DIPLOMAȚIE ȘI SERVICII SECRETE	260
6.1. La începuturile Războiului Rece	261
6.2. Din Algeria în Afganistan	282
ÎNCHEIERE	313
BIBLIOGRAFIE	318
ANEXE	326

INTRODUCERE

Epoca „Războiului Rece” este cuprinsă între anii 1947-1991. Ea urmează evenimentelor politico-militare specifice celui de-al Doilea Război Mondial, desfășurat între coalițiile Axei (Germania, Italia, Japonia) și Națiunilor Unite (SUA, URSS, Marea Britanie, China și Franța) între 1939-1945. La finele războiului mondial s-au materializat înțelegerile postbelice de pace care au dus la înființarea ONU în 1945 și la încheierea tratatelor de pace cu puterile înfrânte și aliații lor.

Problematica Războiului Rece este abordată de trei așa-zise „școli”: tradiționalistă, revizionistă și post-revizionistă. Cei dintâi socotesc că URSS poartă responsabilitatea declanșării acestui conflict, revizionistii plasând respectiva „vină” în tabăra SUA-occidentală (W.A. Williams). Post-revizionistii (T.G. Paterson) consideră că ambele părți ar fi provocat conflictul. Aceste dezbateri sunt, totuși, irelevante, războiul fiind un conflict între superputerile mondiale, provocat de interesele antagonice regionale și globale. Cât despre termenul de război rece”, este interesant că al a fost folosit inițial de spanioli pentru a descrie relațiile cu arabii în secolul XIII (guerra fria).

Principalele personalități implicate în edificarea noii lumi au fost președintele D. Roosevelt din partea SUA (urmat de H. Truman), liderul sovietic I.V. Stalin și premierul britanic W. Churchill. Ca momente decisive s-au de-

tașat conferințele de la Teheran, Ialta și Potsdam din 1943 și 1945. Aliții au decis: demilitarizarea și democratizarea Germaniei; împărțirea Germaniei și Austriei în câte patru zone de ocupație aliată (SUA, URSS, Marea Britanie, Franța), termenii capitulării Japoniei; înființarea unui tribunal internațional pentru judecarea criminalilor de război etc.

O conferință de pace a avut loc la Paris între 29 iulie și 15 octombrie 1946, urmată de tratatele de pace din februarie 1947, care includeau clauze militare, politice, de frontiere, financiare etc.

Chiar din anii 1945-1946 s-au manifestat tensiuni între puterile învingătoare, URSS neacceptând o hegemonie mondială a Statelor Unite ale Americii, spre deosebire de marile puteri occidentale, slăbite în timpul conflagrației mondiale. Cu toate acestea, atât SUA cât și URSS și Marea Britanie erau de acord să procedeze la trasarea unor „sfere de influență”, fie și din dorința de a evita un „război cald” între principalele forțe internaționale. Un astfel de nou război mondial a fost împiedicat și de rapida dotare cu arme nucleare a ambelor superputeri, SUA și URSS.

Sferele de influență sunt spații geografice aflate sub controlul direct sau indirect ale superputerilor. La sfârșitul ultimului război mondial s-au materializat „sfere de influență” ale SUA și URSS. Ele erau consolidate prin: instalarea de regimuri social-economice și politice asemănătoare; încheierea de tratate politico-militare bilaterale și multilaterale de alianță; mobilizarea ideologică a coalițiilor adverse; o amplă și intensă cursă a înarmărilor; acțiuni concrete de extindere a influenței la nivelurile regional și mondial etc.

H. Kissinger afirma că, deși economia tindea să se internaționalizeze, din punct de vedere politico-militar, ordinea mondială va fi structurată pe sfere de influență. Pe lângă SUA și UE ca forțe economico-politice de primă mă-

rime, rămân deosebit de puternice F. Rusă și China. În fapt, Războiul Rece și sferile de influență ar fi menținut blocurile opuse și ar fi întărit puterile hegemonice.

În acest context, lucrarea de față își propune să reliefeze principalele tendințe manifestate în sistemul internațional după 1947, cele mai importante demersuri diplomatice și mai ales activitățile specifice diplomației secrete și demersurile serviciilor secrete asociate.

De fapt, Războiul Rece se caracterizează drept o confruntare de putere, dusă până în pragul ciocnirii militare în principal între SUA și URSS. Probabil ideologiile democrată și comunistă au stimulat măsurarea de forțe, fără însă a marca decisiv disputa. Dovadă este faptul că și după 1991, când structurile comuniste au fost înlăturate, competiția continuă, numărul marilor actori implicați crescând.

Pe de altă parte, în Epoca Războiului Rece s-au înregistrat și tensiuni și conflicte în interiorul sferelor de influență, economice și politice, între Franța, SUA, R.F.G., între statele socialiste, R.P. Germană și URSS, între Lumea a Treia și Occident etc.

Lucrarea noastră a folosit o informație vastă. Am fost interesați, în special, de sursele mai puțin cunoscute publicului larg. Unele surse documentare relevă aspecte surprinzătoare ale politicii internaționale, precum abandonarea șahului Reza Pahlavi al Iranului de către Washington în 1978-1979.

Balanța și tranziția de putere pe scena globală

În viziunea realismului defensiv, statele au tendința de a balansa puterea altor state. De multe ori, balansarea este un răspuns la comportamentul agresiv al actorilor internaționali¹. Realismul ofensiv al lui John Mearsheimer²

¹ K. Waltz, *Theory of International Politics*, Wesley, 1979; Romme Chantal, www.papyrus.bib.montreal.ca iun. 2009

² John Mearsheimer, *Tragedy of Great Power Politics*, W.W. Norton&Comp.,

apreciază că puterile amenințate practică strategia balanșării, căutând alternative la dominația regională. Puterile au tendința naturală de a deveni mai importante din punct de vedere economic și militar. Puterile în ascensiune au tendința naturală de a pune în discuție ordinea internațională existentă. Este vorba despre apetența noilor puteri de a modifica instituțiile internaționale tradiționale (a se vedea afirmarea G20 în defavoarea G8) și de a îndeplini roluri mai importante pe scenele globală și regională³. Multipolaritatea actuală este oricum o schimbare majoră în echilibrul global după încetarea Războiului Rece în 1990-1991 și a „unipolarității americane”, după 2008. O punere în discuție cu mijloace de forță a poziției SUA de primă putere internațională încă nu a survenit. Yan-Kang atrage atenția că balansarea R.P. Chineze este „in a smart manner”⁴.

Chiar dacă SUA rămân prima putere economico-militară a lumii, competiția se dezvoltă pe mai departe în diferite forme și cu antrenarea multor valori⁵, cu atât mai mult cu cât lumea de astăzi trăiește într-un mediu internațional anarhic, lipsit de o conducere centrală.

De exemplu, consolidarea puterii chineze în Asia este văzută ca o „provocare” la adresa SUA, Indiei, Japoniei, iar întărirea F. Ruse în Europa de Est și în Eurasia este apreciată ca „sfidări regionale” ale UE și SUA. Pe de altă parte, crearea unei organizații ca BRICS, aliniind Brazilia, India, China și Africa de Sud, poate fi considerată drept o „provocare majoră” la adresa întregului Occident. În plus, China dezvoltă multiple parteneriate bilaterale și regionale sau subregionale în Asia, America Latină, Africa, Europa

2001, pp. 20 și urm.

³ A.L. Friedberg, *Present Danger. Crisis and Opportunity în American Foreign and Defense Policy*, San Francisco, Encounter Books, 2000, pp. 200-201.

⁴ Yan-Kang Wang, *China Grand Strategy and US Primacy*, CNPS, p. 1

⁵ Ethan B. Kapstein, M. Mastanduno, *Unipolar Politics. Realism and State Strategy after the Cold War*, Columbia Univ. Press, 1999, cap. 12.

etc. Asemenea relații complexe economico-diplomatice și culturale la scară mondială nu au decât SUA, UE și China. Beijingul a balansat treptat superputerea americană într-o manieră pragmatică⁶.

Revenind la dezbaterea inițială, subliniem că la origine, teoria tranziției de putere a fost abordată de A.F.K. Organski în lucrarea *World Politics* din 1958. El favoriza o teorie structuralistă ce rivaliza cu modelul realist al balanței de putere. Respectiva teorie a stat în atenția unor erudiți precum R. Gilpin, P. Kennedy, G. Modelski, W.R. Thompson, J. Goldstein, Ch. Doran, I. Wallerstein, N. Ripsman. Toți au înțeles prin tranziția de putere „procesul prin care un rival strategic ajunge din urmă, egalează puterea unui stat dominant și potențial o depășește”⁷. P. Kennedy⁸ evidențiază că procesul de ascensiune și decădere a marilor puteri este cel de creștere și schimbare tehnologică ce determină modificări în balanța economică globală și influențează echilibrul militar și politic. Sunt astăzi cinci mari centre de putere politico-economică: SUA, UE, China, Japonia, F. Rusă, care caută să-și pună în acord scopurile naționale cu mijloacele de care dispun.

Washingtonul este concurat de puterile „rivale” China și F. Rusă în Asia de Est și de Sud-Est, Orientul Apropiat și Mijlociu, Europa de Est, America Latină etc. P. Hassner apreciază că SUA rămân încă actorul principal în orice balanță și situație. În sistemul internațional anarhic se construiește totuși o ordine internațională ierarhică⁹. Tranziția de putere pornește de la premisa că regulile care guvernează

⁶ T. Wojczewski, *India and the Quest for World Order*, 2016, pp. 42 și urm.

⁷ S.R. Soare, *Tranziția de putere*, în Daniel Biro (coord.), *Relațiile internaționale contemporane. Teme centrale în politica mondială*, Polirom, București, 2013, pp. 20 și urm.

⁸ P. Kennedy *Ascensiunea și decăderea marilor puteri. Transformări economice și conflicte militare din 1500 până în 2000*, Polirom, București, 2011, p. 19.

⁹ S.R. Soare, op. cit., p. 21.

sistemul internațional sunt similare cu regulile ordinii interne din cadrul statelor și dominate de competiție. Schimbarea în sistem depinde de satisfacția sau insatisfacția cu privire la ordinea mondială. Puterile nemulțumite de locul ocupat în ierarhia mondială devin „revizioniste”. Puterile statu-quoului se sprijină prin alianțe puterea dominantă.

Naum Chomski, de exemplu, este de părere că, începând cu 2002, SUA au încercat „preventiv” să ocupe sau să controleze spații esențiale în Orientul Mijlociu și Asia de Sud (Irak, Afganistan) și să „remodeleze” ordinea politică regională și mondială. Atunci s-a proclamat strategia unipolarității americane și „dreptul” Washingtonului la intervenție armată cu scop „umanitar”, de impunere a păcii, de „export de democrație”¹⁰ etc. Se dorea ca SUA să nu permită apariția nici unui concurent real și ca nici un stat să nu-i poată contesta rolul de lider protector și constrângător global. Nici o coalitie și nici un stat – sublinia John Ikenberry – nu trebuie să poată contesta respectiva poziție. În 2003, ca o reacție, Franța și Germania, alături de F. Rusă au „sfidat direct” Washingtonul în problema intervenției militare în Irak, în 2004-2008 Moscova s-a opus violent includerii Georgiei și Ucrainei în NATO, iar în 2014-2015 Moscova a anexat Crimeea și a intervenit indirect în „războiul civil” din Ucraina. Concomitent, China și-a extins pretențiile de întâietate în Marea Chinei de Est și de Sud.

Robert Gilpin a formulat o teorie a tranziției hegemonice, insistând că schimbarea distribuției de putere în sistemul internațional (cu modificarea regulilor jocului) apare ca efect al creșterii și descreșterii inegale a puterii actorilor¹¹. Ciclurile puterii ar fi: ascensiunea, stagnarea, re-

¹⁰ Naum Chomski, *America în căutarea dominației globale. Hegemonie sau supraviețuire*, Antet, București, 2003, p. 4.

¹¹ R. Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1981, pp. 11 și urm.

cesiunea, colapsul. În sistemul internațional, natura acestuia influențează performanțele actorilor. Este mai ușor să fie cucerită o poziție decât să fie păstrată. Supra-extinderea remarcată și de P. Kennedy mărește costurile marilor puteri și le poate epuiza.

Cele mai importante instrumente de control sistemic sunt distribuția de putere din sistem și ierarhia de prestigiu. Teoria tranziției de putere include și scenariul retragerii sistemice prin care hegemonul cedează treptat și parțial din prerogativele puterii în sistem, mai cu seamă în contextul supra-înarmării nucleare. Pe de altă parte, George Modelski¹² a fundamentat o teorie a ciclurilor hegemonice. Sistemul internațional urmează o evoluție ciclică, în care o mare putere impune o ordine mondială în conformitate cu interesele sale. Pe fondul declinului hegemonului, lumea tinde spre multipolaritate. Tranziția de putere înseamnă o perioadă între două cicluri hegemonice succesive. Este o perioadă conflictuală și dezordonată. Sunt importante și funcțiile puterilor în sistem. Pentru Joshua Goldstein, în perioadele de creștere a productivității muncii, se amplifică pericolul de război¹³. Și Immanuel Wallerstein a elaborat o teorie sistemică axată pe împărțirea în state din centrul sistemului, semi-periferice și periferice. Sistemul mondial este unitar în calitatea sa de sistem capitalist edificat de Occident în secolele XVI-XIX. Deși economic unitar, sistemul este alcătuit din state independente, poziția proeminentă având-o statul hegemon. SUA au ajuns puterea hegemonă după 1945, alături de URSS. Polii de putere s-ar putea muta în timp spre Asia de Est și de Sud-Est. Beijingul dorește ca SUA să-i recunoască calitatea de putere regională, iar F. Rusă speră să detașeze Germania de SUA, fiind în

¹² G. Modelski, *Evolutionary Paradigm for Global Politics*, „International Studies Quarterly”, vol. 40, nr. 3, pp. 321-342.

¹³ S. Soare, op. cit., p. 33.

perspectivă adversară a Chinei¹⁴. I. Wallerstein se remarcă și ca cercetător al „evoluțiilor de lungă durată”.

Victoria sistemului liberal democratic în 1990 ar fi trebuit să fie totală și să însemne „sfârșitul istoriei”, după cum susținea F. Fukuyama. Dar voluntarismul hegemonic echivalează cu un declin de putere. Dario Battistella¹⁵ afirmă că puterea predominantă – după eșecul americanizării lumii – trebuie să practice o strategie de Realpolitik, de divide et impera, care va depinde de resursele sale demografice, economice, tehnologice, militare etc. Leadershipul american în OMC, FMI, BM este absolut obligatoriu pentru menținerea poziției Washingtonului în lume.

Kenneth Waltz, Z. Brzezinski, H. Kissinger, J.S. Nye¹⁶ au avut în ultimele decenii influențe marcante în elaborarea strategiilor americane de menținere a întâietății mondiale. Apelul la forța armată ar fi specific puterilor „decadente” sau celor în criză ori expansiune. Unilateralismul lui G. Bush se încadra în acest context. Concomitent, strategia globală americană se bazează și pe ascendentul sectorului financiar asupra piețelor de afaceri, pe tritizare în economie, pe externalizarea producției materiale și concentrarea bunurilor nemateriale și a planificării în centrele economiei mondiale. Cu toate acestea, criza financiar-economică din 2007-2008 nu poate fi definită ca un moment de schimbare de ciclu hegemonic, deoarece nici UE, nici China nu au demonstrat capacitatea economică de a înlocui modelul american. Va urma deci o perioadă de tranziție hegemonică probabil lungă, marcată de conflicte, haos și incertitudine. Nu se știe cu claritate când va surveni

¹⁴ I. Wallerstein, *Pas de deux sino-russe*, www.algerieinfos-saoudi.com iun 2014.

¹⁵ Dario Battistella, *Retour de l'état de guerre*, Paris, Armand Colin, 2006, pp. 3 și urm.

¹⁶ Kenneth Waltz, *Teoria politicii internaționale*, Polirom, 2006; H. Kissinger, *Diplomația*, 1996; Z. Brzezinski, *Marele eșichier*, 1997; J.S. Nye, *Viitorul puterii*, Polirom, 2012, pp. 14 și urm.

prăbușirea hegemoniei. Haosul sistemic s-ar fi instalat în 2003, când a avut loc invazia americană în Irak. „Vacanța hegemonică” se va prelungi și din cauză că nici o putere nu poate înfrunta militar SUA. Decliniștii sunt de părere că SUA au început să decadă, concomitent cu ascensiunea UE și a țărilor emergente.

J. Goldstein¹⁷ consideră că ciclurile sistemice lungi pot avea și 500 de ani, iar cele scurte 100 ani. Viitorul ar putea aparține unui ciclu sistemic asiatic. Christakis Georgiou apreciază că prin înființarea unei bănci BRICS, Beijingul înțelege să folosească marea cantitate de dolari de care dispune, înainte de declinul major al monedei americane pe piețele externe. Ca și expansiunea pe piețele africane și asiatice, ar fi o probă a tentativei sistemice a Chinei de a transforma puterea economică în creștere în putere internațională, în detrimentul SUA¹⁸.

La rândul său, Fared Zakaria se centrează pe o „lume post-americană”¹⁹ (*Post-American World*, 2008) în care SUA, aflate în declin, rămân puterea principală a planetei. De fapt, scăderea de putere a Americii ar trebui analizată la scară globală. Se observă astfel că acest curent „declinist” s-a consolidat la Washington în anii '80, mai ales prin lucrările lui P. Kennedy asupra ascensiunii și decăderii marilor puteri. În 1980, SUA se credeau depășite ca ritm de dezvoltare de Japonia. Se știe că Samuel Huntington (în „Foreign Affairs” 1988/1989) definea declinul ca: reducerea competitivității economice; aventurism în politica externă; sporirea cheltuielilor militare. El declara inclusiv în 2011 că SUA „trăiesc” peste mijloacele lor și că vor sfârși din cauza propriei aroganțe. După 1950, s-au înregistrat cinci „valuri

¹⁷ J. Goldstein, *Long Cycles. Prosperity and War in Modern Age*, Yale Univ. Press, New Haven, 1985, pp. 7 și urm.

¹⁸ Christakis Georgiou, www.contretemps.eu 2012.

¹⁹ F. Zakaria, *The Post-American World*, 2008, pp. 9 și urm.

de declinism”. De altfel, 71% din cetățenii americani cred că țara lor este în declin²⁰. Despre acest declin discută și președintele B. Obama, ca și R. Kaplan. În 2012, chiar și președintele B. Obama recunoștea că țara sa nu poate gestiona singură lumea.

Pe de altă parte, acordurile de liber schimb TPP (trans-pacific) și TTIP (transatlantic) ar releva interesul ardent al Washingtonului de a rezista presiunii Chinei, BRICS și OCS prin coalizarea cu UE (ambele puteri reprezintă 50% din comerțul mondial). Cu toate că TPP și TTIP par a pune SUA în centrul economiei mondiale, respectivele inițiative sunt mai puțin puternice decât structurile de guvernare mondială edificate în 1944-1945²¹. Cu toate acestea, nu trebuie să se uite faptul că SUA au pe mai departe resurse imense și o certă capacitate de a se adapta la „lumea în schimbare”. Această putere domină tehnologia actuală, acoperă 20-22% din PIB-ul mondial, are primatul în inovație, cercetare, învățământ, dispune de o remarcabilă putere energetică și o putere militară încă de neegalat. Militarii americani staționează în 148 state, în sute de baze, cu 50 state aliate prin tratate etc. Dacă SUA și Occidentul au pierdut din supremațiile vechi, coloniale și necoloniale nu înseamnă că au intrat în declin.

În lucrarea *Declinul puterii americane* I. Wallerstein²² promova următorul scenariu de tranziție a puterii: „Există un clivaj geopolitic triadic în care, după toate aparențele, Statele Unite vor avea evoluția cea mai slabă în viitorii douăzeci-treizeci de ani. Pârghia militară americană va fi din ce în ce mai puțin utilă pentru a inversa sensul acestei schimbări pe fond economic. În această situație, adevăra-

²⁰ Maya Kandel, *Etats-Unis, la fin de hyperpuissance?* www.froggybottomblog.com 25 oct. 2015.

²¹ Nu e clar ce se întâmplă cu TPP și cu TTIP.

²² I. Wallerstein, *Declinul puterii americane*, p. 22.

ta competiție se va desfășura între Europa Occidentală și Japonia, iar fiecare va căuta să aibă Statele Unite de partea sa”. Această previziune nu mai stă astăzi în picioare! În *Civilizația Vestului și restul*, Nial Ferguson²³ avansa ideea că „dilema pe care o putere în ascensiune o pune puterii în declin este întotdeauna chinuitoare. ... Este prea devreme ca în China să se poate declara „acum noi suntem stăpânii”. ... Când o civilizație slăbește, alta se întărește ... Poate că adevărata amenințare pentru noi nu este ascensiunea Chinei, a islamului ... *ci lipsa noastră de încredere în civilizația pe care am moștenit-o de la strămoșii noștri ... Astăzi ... cea mai mare amenințare la adresa civilizației occidentale nu sunt alte civilizații, ci slăbiciunea noastră de caracter și ignoranța istorică ce o alimentează*”. În schimb, Daron Acemoglu și James A. Robinson, în *Why Nations Fail* din 2003, își exprimă îndoiala că R.P. Chineză, stat autoritar și adversar al „distrugerii creative” ar putea ajunge hegemonul lumii²⁴. Autorii susțin un punct de vedere exagerat de optimist, criticat inclusiv în mediile universitare americane. De fapt, inegalitățile sociale în creștere și diminuarea coeziunii interne pe care le provoacă sunt „defecte” ale tuturor marilor puteri, inclusiv ale SUA și Chinei!

Diplomație, conspirații și comploturi

Războiul Rece a fost marcat de conspirații, comploturi, diversiuni etc. În teorie, se apreciază conspirația ca o înțelegere secretă între persoane și grupări care vizează înlăturarea de la putere a unui guvern legitim; se includ și asasinatele și atentatele în această categorie. Epoca recentă a cunoscut mai multe conspirații celebre: Proiectul Unității 731; Operația Parpeclip; Operația Osovoaviakhim;

²³ Nial Ferguson, *Civilizația Vestului și restul*, Polirom, București, 2014, pp. 459 și urm.

²⁴ Daron Acemoglu, James A. Robinson, *Why Nations Fail*, London, 2013, pp. 7 și urm. Cu D. Trump președinte, SUA par a pune accent pe „propriul naționalism”.